

Årsmelding 2019

Norsk håndverksinstitutt

- Vi fører håndverkskunnskapen videre

NORSK
HÅNDVERKSINSTITUTT

A photograph of a man in a dark sweater and pants operating a large, traditional textile loom in a workshop. The loom is green and wooden, with colorful threads (red, green, white) visible. The man is standing on the right side of the loom, looking towards the left. The background shows a window with a view of trees.

Årsmelding 2019

Norsk håndverksinstitutt
- Senter for immateriell kulturarv

Norsk håndverksinstitutt ble opprettet i 1987 på oppdrag fra Kulturdepartementet og Kunnskapsdepartementet, og er en del av Stiftelsen Lillehammer museum. Vi arbeider med å dokumentere, bevare og fremme tradisjonelt håndverk som kunnskap, kultur og yrke, samt øke samfunnets kjennskap til og respekt for håndverkstradisjoner, i tråd med UNESCOs konvensjon om vern av den immaterielle kulturarven. Dette er våre arbeidsområder:

- Det nasjonale registeret over håndverkere
- Dokumentasjons- og opplæringsprosjekter for overføring av håndverkskunnskap
- Sekretariatet for små og verneverdige fag
- Den treårige stipendiatorordningen for håndverkere
- Nettverket Løfte håndverket
- Implementering av UNESCOs konvensjon om vern av den immaterielle kulturarven

Håndverksregisteret

Foto: Veslemøy Furuseth

- Vi utvikler og styrker oversikten over håndverksutøvere innen tradisjonelle fag og teknikker

- Håndverksregisteret gir en oversikt over utøvere innen tradisjonelle fag og teknikker.
- Registeret omfatter ca. 2700 håndverkere, som representerer 90 forskjellige fag.
- Registeret gir også en oversikt over lærebedrifter i små håndverksfag.
- Databasen vaskes jevnlig mot Folkeregisteret.

Håndverksregisteret har i 2019 vært i ordinær drift og det har vært arbeidet kontinuerlig med nyrekruttering og ajourhold av registerets innhold. I 2019 har vi utviklet og forbedret søkefunksjonen i Håndverksregisteret. Oppgraderingen er tatt i bruk.

Dokumentasjons- og opplæringsprosjekter

- Gjennom våre dokumentasjons- og opplæringsprosjekter viderefører vi tradisjonell håndverkskunnskap til nye generasjoner.

Vi har hatt 45 løpende prosjekter i 2019. Av disse er 3 prosjekter av administrativ karakter bl.a. for å drifte prosjektene og databaser. Eksterne forhold gjorde at 7 prosjekter ikke ble igangsatt eller ikke kunne driftes i løpet av året. 35 prosjekter var rene dokumentasjons- og opplæringsprosjekter. Prosjektene har naturlig nok varierende innsats i bruk av økonomiske midler, bruk av tid og antall personer som er involvert. Vi legger særlig vekt på å ta for oss prosjekter hvor faget, teknikken eller en flik av et fag står i fare for å bli borte.

Prosjektene generer et omfattende materiale, som film, bilder, rapporter, hefter, og i noen tilfeller bøker. Det er imidlertid overføring av kunnskap gjennom sam-

handling mellom tradisjonsbæreren og den nye fagpersonen som er viktigst i vårt arbeid, gjennom det vi kaller *handlingsbåren kunnskap*.

I et tradisjonelt prosjekt er det gjerne tradisjonsbærerens kunnskap vi vil ha tak i, og som vi overfører til en eller flere fagpersoner. De fleste prosjektene skjer 1:1 med en dokumentator til stede. De siste årene har vi imidlertid gjennomført flere prosjekter der vi gjennom samlinger for tradisjonshåndverkere bidrar til kunnskapsutvikling. Instituttet er hele tiden aktivt med for å dokumentere, og legge til rette for en god gjennomføring.

Noen prosjekter består av samlinger for håndverkere hvor vi går nærmere inn i

et fag eller en teknikk. Av de 35 løpende prosjektene i 2019 er:

1 bokprosjekt

- «Lafting i Norge», bind 3, som er planlagt avsluttet i 2019

3 prosjekter hvor vi har fokus på elever/lærlinger og til dels faglærere i den videregående skolen

- Et prosjekt på Vestlandet «Tradisjonell bruk av planter og kjøtt med fokus på sau» er videreført og samlet flere klasser med lærere. Dette er avsluttet som et eget prosjekt, men går videre i noen år som et rent skoleprosjekt.
- Det løpende prosjektet «Oppfølging av tidligere stipendiater» ble gjennomført med 2 ukestilbud i klasser i den videregående skolen med faglærere til stede, 1 uke i smedfaget på Hjerleid og 1 uke i filigranssølvsmefaget ved Plus-skolen i Fredrikstad.
- Prambyggerkurs i Risør over 3 dager for et utvalg ungdommer med lærere, i forbindelse med trebåtfestivalen i Risør.

8 samlingsbaserte prosjekter

- Drift i 3 fylker gjennom prosjektet «Samling av tradisjonshåndverkere» som løper i tre år i hvert fylke. I 2019 ble dette gjennomført i Trøndelag, Nordland og Telemark.
- Bygningsnekkeriet, med fokus på dører og vinduer, i Trondheim.
- Oppstart med samling omkring et nasjonalt bransjenettverk for håndverkere hvor vi går inn med egne midler i tillegg til midler fra Norsk kulturråd.
- Samlinger innen korgmakerfaget.

- Samling innen teknikken lagging.
- Samling innen håndbokbinderfaget.

23 tradisjonelle prosjekter

- Brynestein – utvinning, kvaliteter og utprøving ved Årekol. Fikk en myk oppstart i løpet i 2019 og videreføres i 2020.
- Tekkemåte på naust ved Måløy. Avsluttet i 2019.
- Blokktrykk på ullstoff. Kunnskapsoverføring av trykkprosesser og test av trykksverte på ullstoff, med deltakere fra Møre og Gudbrandsdalen. Avsluttet med ferdigstillelse av rapport i 2019.
- Plantefarging av lin. Sikring av kunnskap gjennom ei gruppe ildsjeler som arbeider med fargematerialer, fargeoppskrifter, spinning av hamp og lin og farging og veving. Avsluttet med ferdigstillelse av rapport i 2019.
- Kveik – gjærsopp som gjæringsmetode i ølproduksjon. Bruken av og oppbevaring av kveik i hovedsak på Vestlandet, Møre og Trøndelag. Gikk i 2019 og videreføres i 2020.
- Den tradisjonelle verktøykassa. Dette er en arena for tilvirking av tradisjonelt verktøy gjennom smiing og tillaging av verktøy i tre. Prosjektet har gått over flere år og ble avsluttet i 2019. Kan gå videre som enkeltprosjekt innen hvert involverte fagområde
- Smibelg. Prosjektet foregår på Røros og ved Norsk Folkemuseum. Prosjektet inneholder både smedarbeid, skinn- og lærbearbeiding og snekkerarbeid. Avsluttet i 2019.
- Fjeld-Ljom, pressemuseet på Røros.

Prosjektet gikk over 4 år, men er nå avsluttet. Instituttet er representert videre ved at en ansatt er med ved samlingene et par år framover for å sikre videreføring av kompetanse til nye deltakere. Avsluttet i 2019.

- Berger vev/Berger museum. Kunnskapsoverføring i oppsetting og drift av skaft vevstol i samarbeid med Sjølingstad Uldvarefabrik.
- Vegetabilsk garving og skinnbearbeiding. Revitalisering av et eldre prosjekt ved instituttet til nye fagpersoner. Går over til et nytt prosjekt i 2020 med fokus på syng av skinnhyre i samarbeid med Norsk Sjøfartsmuseum og to nye fagpersoner.
- Lågåsildefisket i Mjøsa. Kunnskapsoverføring av garnfiske, fiske med grunnhov og notfiske etter lågåsilde i nordre del av Mjøsa og nedre delen av Gudbrandsdalslågen. Går

over tre år og ser både på den historiske redskapsbruken og den redskapen som brukes i dag.

- Fangst med laksegilje i Stamsundområdet. Fiske etter laks med gilje er et gammelt type fiske og er svært lite brukt i dag pga. restriksjoner.
- Ljå, orv og redskapsbruk. Dokumentasjon og smiing av forskjellige typer ljå og tillaging av orv i flere regioner av landet. Avsluttende seminar med flere smeder i Norden.
- Historisk beskjæring av lignoser. Lignoser er busker og trær. Sammen med Norges grønne fagskole Veia får en ny fagperson kompetanseheving i historisk beskjæring. I Norge vil det si i de større byene og de historiske hageanleggene vi har. Prosjektet vil gå i tre år nå, men bør tas opp igjen når det som er plantet for dette prosjektet er klar til beskjæring. Ekskursjoner

Vegetabilsk garving og skinnbearbeiding, Vågå.

både i inn- og utland. Kan gå videre med spesielt fokus på historisk formspråk.

- Bruken av jordkjeller. Vi har tidligere både bygget ny jordkjeller og restaurert jordkjellere. Her ser vi på dagens bruk av disse. Foregår på Vestlandet. Går videre i 2020.
- Tradisjonelle teknikker på byggeplassen. Vi tar for oss kobber- og blikkenslagerfaget sett i historisk og restaureringsteknisk perspektiv. Restaurering etter de faktiske mål, og tillaging på byggeplassen. Fra kunstnerisk utførte takrenner og nedløp, beslag og til interiørgjenstander i sink og kobber. I hovedsak avsluttet i 2019.
- Norsk skimakertradisjon. Vi sikrer kunnskapen om det å lage treski, både heltre og lamellski, og vi fører kunnskapen videre gjennom ny fagperson. Både enkeltpersoner og

bedrifter som i dag produserer denne typen ski er involvert. Prosjektet avsluttes med uttak av materialer og produksjon av lamellski i løpet av førstkommende vinter. I hovedsak avsluttet i 2019.

- Hoppelist/rukkelist. Restaurere verktøy og maskiner for produksjon av hoppelist og videre produksjon av lister. Gikk over fire år med korte samlinger/dagsamlinger og avsluttet i 2019.
- Arendalsprammen. Intervjuer og videreføring av kunnskap om bygging av båten. Går over tre år. Bygger kopi av Arendalspram som ligger ved Kuben museum i Arendal. Den nye båten skal etter hvert ligge på Mærdø og kjøpes inn av museet. Avsluttes med produksjon av årer i 2020.
- Tønnemaking ved Hagevik Tønnefabrikk ved Måløy. Igangsatt i 2019 og går videre i 2020. Prosjektet gjennomføres

Håndbokbinding og forgylling.

etter ønske fra Riksantikvaren.

- Flettverk i skogfinske områder. Forprosjekt og hovedprosjekt med fokus på dokumentasjon og overføring av kunnskap omkring flettverksprodukter, fra fiskeruser via bæremeiser, truger og transportkorger og -fat til innomhus nyttegjenstander. Prosjektet er i samarbeid med museer i den skogfinske delen av Hedmark.
- Klangtre. Norsk virke i strengeinstrumenter. Samlingsbasert prosjekt hvor instrumentmakere, musikere og leverandører av materialer setter fokus på å oppnå bruk av norske materialer i strengeinstrumenter. Gikk over tre år og avsluttet i 2019.
- Utveksling av håndverkere nasjoalt og internasjonalt hvor vi hadde 4 personer i løpet av året som jobbet en uke hver seg internasjonalt.

Internasjonalt samarbeid gir ofte nye perspektiver og kunnskap.

Norsk håndverksinstitutt har i 2019 gjennom sine kontakter lagt til rette for at norske håndverkere har deltatt i internasjonale prosjekter i både England og India.

- I august deltok glassblåserne i Lillehammerbedriften Hett Glass, Kari Mølstad, Ellen Larsson og Kevin O'Connor på den internasjonale glassfestivalen ved Ruskin Glass Centre i Stourbridge, England. De blåste glass for et interessert publikum, holdt workshop med yngre håndverkere, og delte sine erfaringer som glassblåsere i Norge.
- I november deltok modist Mona Strand fra Oslo på en hatteworkshop i

Kolkata der hun sammen med indiske håndverkere utforsket det tradisjonelle materialet shola. Prosjektet ble gjennomført i samarbeid med den indiske organisasjonen Banglanatak.com. Workshopen ble avsluttet med en utstilling, filmvisning og boklansering på Kolkata Centre for Creativity.

Små håndverksfag

Vi sikrer og viderefører små og verneverdige håndverksfag

Sekretariatet for små og verneverdige fag (SSV) er en del av Norsk håndverksinstitutt, og et nasjonalt ressurscenter innen små håndverksfag som er omfattet av Opplæringsloven.

Løpende arbeidsoppgaver

Premissene som legges fra Utdanningsdirektoratet danner utgangspunktet for sekretariatets virksomhet. Avdelingen utarbeider årlig handlingsplan og budsjett for virksomheten. Kontakt med Utdanningsdirektoratet skjer gjennom møter, e-post og telefon. Det var møte mellom direktoratet og Håndverksinstituttet om SSV i november.

Hovedarbeidsområdet for SSV er informasjons- og veiledningsarbeid knyttet til små og verneverdige fag. SSV er et nasjonalt kompetansesenter for de minste håndverksfagene og gir informasjon om fagene til utdanningsøkere, ansatte innen skole, fagopplæring, bedrifter, offent-

lig administrasjon og media. Journalister etterspør informasjon om de små håndverksfagene generelt eller spesielt om enkeltfag. Mange voksne har behov for informasjon og veiledning om hvordan de skal gå fram for å kunne avlegge svenneprøve som praksiskandidat.

Sekretariatet svarer på ulike henvendelser om håndverk og utdanning, økonomiske spørsmål om lærlingordningen, prøveavleggelse osv. Det er viktig å ha omfattende kunnskap om fagene, bedriftene og utfordringer knyttet til området. Fylkeskommuner kan for eksempel ha behov for bistand til lån av prøvenemnder eller til å finne aktuelle personer som kan oppnevnes.

Utdanningssøkere trenger informasjon om skoletilbud i inn- eller utland og/eller om potensielle lærebedrifter. Henvendelser skjer gjennom telefon, e-post, foreldre, rådgivere, lærere og ved eksterne arrangementer. Det er vanskelig å gi et eksakt antall for kontakt med utdanningssøkere, men det kan dreie seg om 100-200 personer. Vi vet ikke hvor mange som finner informasjon gjennom nettsider, Facebook o.a., men ser at det stadig er personer som er inne på nettsidene og som søker etter lærebedrifter.

SSV var i 2019 på flere bedriftsbesøk, deltok på seminarer som handlet om små håndverksfag, og hadde møter med ulike organisasjoner med interesse for håndverk. Det ble sendt ut informasjon om små håndverksfag digitalt, til om lag 350 videregående skoler og mange hundre ungdomsskoler. I august var Håndverksinstituttet på bedriftstur til England og vi hadde under oppholdet bl.a. møte

med Robin Wood som orienterte om The Heritage Crafts Association og deres liste over truede håndverk og håndverksteknikker.

Sekretariatsleder er medlem i Rådet for tradisjonshåndverk. I forbindelse med gjennomgangen av læreplanene for utdanningsprogrammet Håndverk, design og produktutvikling, bisto SSV Utdanningsdirektoratet i arbeidet. Det ble brukt mye tid på læreplanarbeid dette året. Rådet var i november på fylkesbesøk i Vestfold og Østfold med besøk hos et utvalg bedrifter og skoler.

Under arrangementet Yrkesfestivalen i Sandnes i juni, deltok Håndverksinstituttet sammen med en kostymesyer fra Agder Teater. Ungdom fra skoler i regionen kunne denne dagen få informasjon om ulike utdanningsmuligheter. Norsk håndverksinstitutt gjennomførte i 2018 og 2019 et opplæringsprosjekt om

Stipendiat i børsemakerfaget forklarer arbeidsmomenter til publikum på Håndverkstunet under Dyrskun i Seljord, Telemark.

bygging av pram i Risør. I forlengelsen av dette prosjektet ble det arrangert et ukes langt prambyggerkurs for ungdom i tilknytning til Trebåtfestivalen i Risør. Instituttet ga økonomisk støtte til kurset og var tilstede en dag for å orientere om utdanningsmuligheter innen trebåtbyggerfaget og andre håndverksfag.

Instituttet var også med som utstiller på Håndverkstunet under Dyrskun i august. En av håndverksstipendiatene, børsemaker Alf Helland, viste fram arbeidseksempler og sekretariatsansvarlig informerte interesserte publikummere om håndverksutdanninger og instituttets arbeidsområder.

Sekretariatsleder hadde også i 2019 ansvar for å gjennomføre noen få opplæringsprosjekter. Dette er en fin måte å komme i inngrep med utøvere innen mindre fagområder.

Lagging er nært beslektet med bøkkefaget og for å introdusere denne teknikken til flere miljøer, ble det gjennomført to samlinger med deltakere som representerte yrkene bøkke, trebåtbygger, tradisjonstømrer og ulike andre trearbeidsområder. Deltakerne kom fra Trøndelag i nord til Agder i sør. Tanken var at disse i sin tur kunne være med og spre kjennskap om lagging til flere innen sitt miljø.

Det er få bedrifter og utøvere i håndbokbinderfaget. Forgylting av bokbind for hånd og tilvirkning av gullsnitt er teknikker de færreste håndbokbindere arbeider mye med. I juni fikk vi samlet en håndfull håndbokbindere, inkludert de to igangværende lærlingene. Samlingen ble gjennomført hos Bøthuns Bokbinderi i Tønsberg. Opplæringsansvarlig var Roger Johansson fra Carolina Rediva ved Universitetet i Uppsala.

Norsk håndverksinstitutt ved SSV har i perioden 2017-2020 ansvar for opplæringsprosjekter innen korgmakerfaget. Hensikten er å gjøre nåtidige kurvmakere kjent med tradisjonelle kurvtyper laget av lokale treslag.

Tallmateriale for 2019

Fag som står på listen over små håndverksfag utløser et ekstra tilskudd til bedrifter som tar inn lærling. Økt tilskudd er et virkemiddel for å få lært opp yngre utøvere i tradisjonelle håndverkskunnskaper. Etter innspill fra SSV avgjør Utdanningsdirektoratet hvilke fag som skal regnes som små og verneverdige. I alt var det 43 fag på listen over små håndverksfag i 2019, etter at bunadtilvirkerfaget, smedfaget og trebåtbyggerfaget var tatt inn på lista igjen. Fra 2019 er det ikke lenger et kriterium at fag skal tas ut av lista dersom antall lærekontrakter overskrider 15 nye kontrakter i løpet av en treårsperiode. Dette innebærer mer forutsigbarhet for lærebedriftene.

I løpet av året ble det inngått 60 nye kontrakter (mellom 1. oktober 2018 og 30. september 2019). Fag med forholdsvis mange nye kontrakter var bunadtilvirker (seks kontrakter), møbeltapetserer (seks kontrakter), trebåtbygger (seks kontrakter), urmaker (ni kontrakter), hovslager (fem kontrakter) og smed (fem kontrakter). Det ble inngått sju nye kontrakter in-

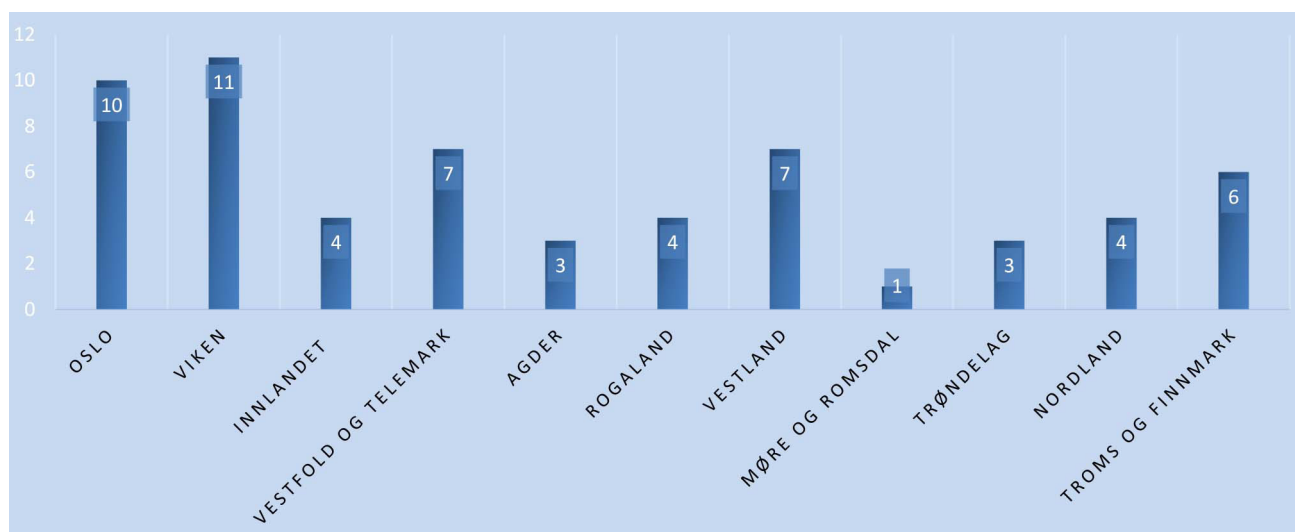
nen de fem duodjifagene. Innen de øvrige fagene på lista var det få eller ingen nye kontrakter.

I 23 av fagene var det ingen nye kontrakter siste år og for tre av dem har det ikke vært noen lærling siste ti år. Dette gjelder bøkker, forgyller og nautisk instrumentmaker. Det ble inngått en lærekontrakt i bøkkerfaget i 2019, men så seint på året at den blir med i tallene for 2020. Nautisk instrumentmaker er foreslått tatt ut som lærefag, siden det ikke eksisterer bedrifter som kan gi opplæring i faget og store deler av faginnholdet er erstattet med moderne teknologi.

De nye kontraktene ble inngått med lærebedrifter eller opplæringskontor spredt utover landet.

Over halvparten av de 60 nye kontraktene ble inngått i de fire Østlandsfylkene (53%). Oslo og Viken sto for til sammen en tredjedel av kontraktene. Alle de nye kontraktene i Troms og Finnmark var innen duodjifag.

Nye lærekontrakter 30. september 2019 fordelt på fylke

Håndverksstipendiatene

- Gjennom stipendiatorordningen for håndverkere videreføres håndverk på et høyt utøvende nivå

Stipendiatene skal, gjennom sine prosjekter utforske prosesser, verktøy, gjenstander og tradisjonelle teknikker gjennom en praktisk tilnærming. I prosjektene foregår det overlevering av kunnskap fra tradisjonsbærere og analyse av historiske gjenstander.

Håndverksfagene går stadig gjennom nye effektiviseringer i produksjonsmetoder, ofte uten hensyn til de tankene og ideene som ligger bak den tradisjonelle tilvirkningen av gjenstandene. På denne måten glemmes mange av de funksjonelle sidene ved håndverkene knyttet til materialer, bruk, fremstilling, mening, osv. Dette er sider som er knyttet til en kollektiv praksis i våre materielle omgivelser som kan vise seg å være av stor verdi for fremtidens løsninger, ikke minst med tanke på bærekraft. Den kunnskapen som fortsatt er levende er ikke alltid mulig å ta vare på gjennom å skrive. Det er praktisk erfaring som må læres og erfares av nye håndverkere, hvis ikke forsvinner den og blir desto vanskeligere å rekonstruere. I noen håndverk er det nettopp dette som har skjedd og flere av stipendiatene jobber

med å finne tilbake til tapt erfaringskunnskap og glemte teknikker.

Stipendiatorordningen er ment som en måte å utvikle praktisk håndverksforskning om sider ved det tradisjonelle håndverkets tanker og løsninger. På denne måten dyrker vi generell kunnskap som kan styrke håndverksfagene kollektivt, samtidig som stipendiatene selv legger til rette for videre yrkesutøvelse og en trygg veiledning av nye håndverkere.

Stipendiater 2019

I løpet av 2019 har Håndverksinstituttet hatt 9 stipendiater i aktivitet.

I 2019 ble det ansatt to nye stipendiater, mens én avsluttet sitt prosjekt. 1. september hvert år blir det en utskiftning slik at

det går seks parallelle stillinger kontinuerlig. To stipendiater har måttet utsette sin avslutning av stipendiatet på grunn av henholdsvis langvarig sykdom og foreldrepermisjon. Derfor har det vært åtte stipendiater i aktivitet parallelt i stedet for seks som er det normale.

De to nye stipendiatene jobber begge med tre som materiale, men med to ulike innganger. Ellev Steinsli er snekker og aktiv på sosiale medier under navnet Bygningsverneren. I de siste 100 år er det nærmest ikke produsert dører og vinduer etter gamle tradisjoner og valg. Dette gjør at minst to-tre generasjoner med kunnskap om produksjonsmetoder, merke- og oppmålingsmetode, verktøy og verktøybruk, maler, valg av materialer og materialkvalitet mangler.

Ellev fokuserer i sitt stipendiatprosjekt på å gjenoppdage kunnskapen og utvikle sin kompetanse i disse temaene og se på hvilke valg som er gjort med tanke på teknikk, materialer og hvordan store serier ble produsert med den nøyaktighet som kreves.

Ellev ser også på materialvalg som forutsetning for lang levetid og holdbarhet med de valgene som er gjort fra tømmeret kommer til sagen, tørking, lagring, til det skal brukes i en produksjon.

Treskjæreren Boni Wiik er den andre stipendiaten som startet opp sitt arbeid høsten 2019. Selv beskriver han sitt prosjekt slik: Jeg skal ut og jakte på stavkirker som ikke finnes, og på historier som in-

Håndverksstipendiat Ellev Steinsli.

gen lenger forteller. Jeg skal banke rusten av metallskrap og støvet ut av gamle tepper, og plukke opp løse biter, noen glemt, andre ennå ikke oppdagede, og forsøke å pusle ihop et større og klarere bilde av treskjærerhistorien. Et bilde av hvorfor ting er som de er, og ble som de ble.

Boni vil konsentrere seg om rekonstruksjon av gjenstander som bare har overlevd som små fragmenter og vil fordype seg i symbolikken og tolkningen av gammelt treskjæringsarbeid. Han vil også kunne være en aktiv bidragsyter i viktige rekonstruksjonsprosjekter rundt om i landet.

Ferdig stipendiat

Jorunn Løkvold fullførte sitt stipendiatprosjekt 31. august 2019. Jorunn er en tekstilduojar som har fordypet seg i tradisjonell kystsamisk drakttradisjon. Gjennom rekonstruksjon av bevarte plagg og tilvirkning av råmaterialer har hun utforsket materialene, sømteknikkene og utforming av spesielt kofter, belter og luer. I sitt prosjekt hadde hun et spesielt fokus på kråkesølvteknikken, en gammel applikasjonsteknikk som er spesiell for hennes samiske område. I løpet av prosjektet har Jorunn Løkvold ledd etter kilder både i eget område, men også ved å besøke håndverkere på Kola-halvøya i Russland. Stipendiatet ble avsluttet med en utstill-

ing på Senter for nordlige folk i Mandalen i Troms. Bygda har i underkant av 1000 innbyggere. Over 80 av dem var til stede på åpningen av Løkvolds utstilling, noe som viser at Jorunn har klart å skape et prosjekt som har vakt stor interesse lokalt. Utstillingen har senere blitt vist også på Polarmuseet i Tromsø.

Formidling og kunnskapsinnsamling er en viktig del av stipendiatenes prosjekter. Stipendiatene reiser aktivt rundt i både Norge og i Europa for å samle kunnskap. I løpet av 2019 har stipendiatene holdt innlegg på blant annet Kunsthøgskolen i Bergen, Lillehammer museum, Senter for nordlige folk og for Forbundet Kysten.

Ved utgangen av 2019 har vi disse stipendiatene:

Navn	Fag	Tema for prosjekt	Oppstart	Avsluttes
Boni Wiik	Treskjærer	Rekonstruksjon og symbolikk	sep.19	aug.22
Ellev Steinsli	Snekker	Produksjonsteknikk og materialvalg vinduer og dører	sep.19	aug.22
Leonardo Michelin- Salomon	Gitarmaker	Rekonstruksjon av romantiske gitarer	sep.18	aug.21
Berit Osmundsen	Båtbygger	Rekonstruksjon av Oselvar åttring	sep.18	aug.21
Bent Erik Myrvoll	Kalkmaler	Fremstilling av kalkpuss og pigmenter ved hjelp av norske råstoffer	sep.17	aug.20
Alf Helland	Børsemaker	Rekonstruksjon av historiens eneste kjente luftdrevne armérifle Girardoni M fra 1780	sep.17	aug.20
Sissel Wathne	Keramiker	Dybde i glasur, utvikling av en moderne blyfri glasur fra lokale råstoffer	sep.16	jun.20
Øystein Myhre	Smed	Stålsatt tradisjonsverktøy for tømmer og snekker	sep.15	aug.20

Løfte håndverket er et nasjonalt nettverk for miljø og enkeltpersoner som jobber for å styrke levedyktigheten til tradisjonelt håndverk. Nettverket ble opprettet, blant annet som et svar på Kultur- og kirkedepartementets utredning Kulturhåndverk (2008). Arbeidet er forankret i St.meld. 49 Framtidas museum. Nettverket administreres av Håndverksinstituttet.

Løfte håndverket har arrangert to samlinger i løpet av året. Vårsamlingen hadde tittelen Operaen, Prøverommet og de små håndverksfagene. Operaen er en stor og sentral oppdragsgiver for flere små håndverksfag. På samlingen var håndverkere, håndverksorganisasjoner, lærere og administratorer i yrkesfaglige utdanningsprogram invitert for å gjøre seg kjent med fagenes muligheter og utfordringer sett i et scenekunstnerisk perspektiv.

Et bransjenettverk i emning

Høstsamlingen i Løfte håndverket ble arrangert under tittelen Tradisjon og tariff. På dagsorden sto mål, status og strategivalg for prosjektet Bransjenettverk. Prosjektet er et forprosjekt og en

oppfølging av Løfte håndverkets arbeid med å organisere næringsdrivende tradisjonshåndverkere under én bransjeparaply. Prosjektet ble igangsatt sommeren 2019 og avsluttes vår/sommer 2020. Det er støttet av Seksjon for kreativ næring, Kulturrådet. Prosjektet har gitt et nytt momentum i arbeidet for å etablere en egen bransjeorganisasjon for tradisjonshåndverkere. Tina Kjerland har arbeidet som prosjektleder. Høsten 2019 har mer enn 100 tradisjonshåndverkere over hele landet blitt invitert til gjestebud for å komme med innspill til hvordan en mulig fremtidig bransjeorganisasjon kan bli, og hva som er viktigste arbeidsområder for en slik organisasjon. Prosjektet er planlagt avsluttet med en kvantitativ undersøkelse, rapport og anbefalinger sommeren 2020.

Immateriell kulturarv

- Vi deler erfaringer med vern av den immaterielle kulturarven, og bidrar til å utvikle metodikk og praksis

Norsk håndverksinstitutt arbeider praktisk, organisatorisk og politisk for å implementere konvensjonen. Som forankret i St.meld. 49 Framtidas museum legger instituttet vekt på metodikkutvikling og tverrfaglig samarbeid, i tillegg til den ordinære kjernevirksomheten med kunnskapsoverføring og styrking av tradisjonshåndverk som sentrale element.

Vi samarbeider nært med Kulturrådet for å styrke miljøer innenfor tradisjonelt håndverk spesielt, men også andre miljø i konvensjonens nedslagsområde. Instruktørgruppa er en uformell ressursgruppe dannet av deltakere på UNESCOs instruktørkurs. Den består av representanter for UNESCO-akkrediterte organisasjoner og andre organisasjoner innen feltet immateriell kulturarv. Tema for årets samling var NGO-enes rolle i UNESCO-systemet nasjonalt og internasjonalt.

Nordic Safeguarding Practices og nordisk samarbeid

Nettstedet Nordic Safeguarding Practices skal inspirere aktører i kulturarvsfeltet til samarbeid og utveksling av erfaring på tvers av landegrenser i Norden. En milepæl er nådd ved at de selvstendige landområdene Færøyene og Åland har etablert nasjonale inventarier (fortegnelser) og dermed lagt til rette for aktiv bruk av nettstedet. Nettstedet vil fungere som en integrert del av Ålands nasjonale inventar. Håndverksinstituttet har utvidet samarbeidet til også å gjelde de baltiske landene ved Estland, Litauen og Latvia. I løpet av året er fem nye artikler publisert på siden, hvorav en fra Litauen. Norsk

håndverksinstitutt er eier av nettstedet og har redaktøransvar for innholdet.

Konferansen Living heritage in the Nordic countries ble holdt på det svensk-finske kultursenteret Hanaholmen, på en halvøy utenfor Helsinki. Representanter for statsparter, NGO-er og levende kulturarv-miljøer i Norden og Baltikum deltok. Norsk håndverksinstitutt deltok aktivt under konferansen med foredrag, i panelet og ledet workshops.

14.COM og arbeidet i UNESCOs Evaluation Body

Håndverksinstituttet deltar på UNESCOs årlige mellomstatlige komitemøter. Årets komitemøte var lagt til Bogota i Colombia. Som medlem av UNESCOs Evaluation Body vurderer og innstiller vi nominasjoner til UNESCOs internasjonale lister og register. Leder av Norsk institutt for bunad og folkedrakt har bistått Norsk håndverksinstitutt i dette arbeidet. Åremålsperioden som medlem i Evaluation Body løp ut i 2019. Instituttleder Eivind Falk var for 2019 valgt til nesteleder av den internasjonale evalueringskomiteen, og deltok aktivt i arbeidet med å presentere Evaluation Bodys innstilling til komiteen i forbindelse med komitemøtet.

ICHNGO Forum er et nettverk av UNESCO akkrediterte NGO-er. NGO-ene avvikler sine arrangement i forkant av og underveis i komitemøtet. Forumet spiller en viktig rolle i kompetansebygging av det internasjonale NGO-miljøet, i form av seminar, diskusjonsgrupper og veiledning.

Siden 2012 har Norsk håndverksinstitutt leder redaksjonsrådet til #HeritageAlive, som er en nettbasert journal for de av UNESCO-akkrediterte NGO-ene. I forbindelse med komitemøtet i 2019 ble

boken Traditional Food - Sharing Experiences from the Field lansert. Boken gir et innblikk i arbeidet med å sikre kunnskap rundt mattradisjoner i ulike deler av verden. Redaktører for boken har vært Eivind Falk og Seong-Yong Park. Utgivelsen er finansiert og distribuert av ICHCAP, som er UNESCO kategori 2 senter for Asia og Pacific.

Målgruppen for arbeidet med immateriell kulturarv informeres gjennom instituttets nettside, e-post og Facebook.

I forbindelse med komitemøtet i 2019 ble boken Traditional Food - Sharing Experiences from the Field lansert.

Publikasjoner

Digital formidling

Håndverksinstituttet formidler sitt arbeid på ulike digitale plattformer:

- Nyhetsbrev 6 utgivelser, sendt ut til 1840 abonnenter
- Nettsiden www.handverksinstituttet.no inneholder informasjon fra alle våre arbeidsområder, inklusiv blogger fra hver enkelt håndverksstipendiat.
- [Facebook](#)
- [Youtube-kanal](#)
- [Nordic Safeguarding Practices](#)

Prosjektrapporter

Smedsrud, Inger (2019) [Håndforylling av bokbind](#)

Smedsrud, Inger (2019) [Prosjekt lagging](#)

Falk, Eivind (2019) [Trugemaking etter Hans Labertus Løvmo](#)

Løkting, Mona og Tøndevold, Tore R. (2019) [Blokstrykk på ullstoff](#)

Vitenskapelige artikler (fagfelleurdert)

Falk, Eivind (2019), The Power of ICH, Intangible Heritage Studies Journal, Nov. 2019

Større publikasjoner (Bøker, kataloger, etc.)

Falk, Eivind (2019) redaktør, [Traditional Food - Sharing Experiences from the Field, ICH-CAP UNESCO kategori 2 senter i Asia](#).

Økonomi og regnskap

Tildeling av midler for 2019 var følgende:

Fra KUD til drift av Håndverksinstituttet	5 777 000,-
Fra KD til prosjektene	1 506 000,-
Fra KD til drift av SSV	928 000,-
Fra KD til stipendiatorordningen	3 749 000,-

I tillegg fikk vi i 2014 overført kr 2 000 000,- fra Kulturdepartementet øremerket fordeling til opplæringsarenaer for tradisjonshåndverk. Midlene skal fordeles i samarbeid med Kulturdepartementet.

Revisjon av regnskapet blir samkjørt med andre avdelinger ved Lillehammer museum. Regnskapet viser et underskudd mot budsjett på kr 49 671,- Underskuddet skyldes høy prosjektaktivitet i 2019, og dekkes av egenkapital.

Norsk håndverksinstitutt

Maihaugvegen 1

N-2609 Lillehammer

Tlf. +47 906 38 213

e-post post@handverksinstituttet.no

web www.handverksinstituttet.no

Instituttleder	Eivind Falk
Administrasjonskonsulent	Anne Martinsheimen Egge
Rådgiver	Tore Tøndevold
Rådgiver SSV	Inger Smedsrud
Rådgiver	Dag Feldborg
Rådgiver	Hanne Bergseth
Rådgiver	Jarle Hugstmyr
Rådgiver	Hilde Ekeberg (fra 01.09.19)
Rådgiver	Simen Omang (til 01.02.19)
Rådgiver	Christen Ness (01.02.19 - 15.09.19)
Prosjektleder Bransjenettverk	Tina Kjerland
Håndverksstipendiat	Øystein Myhre
Håndverksstipendiat	Sissel Wathne
Håndverksstipendiat	Jorunn Løkvold
Håndverksstipendiat	Bent Erik Myrvoll
Håndverksstipendiat	Alf H. Helland
Håndverksstipendiat	Berit Osmundsen
Håndverksstipendiat	Leonardo Michelin-Salomon
Håndverksstipendiat	Boni Wiik
Håndverksstipendiat	Ellev Steinsli

Alle foto som ikke er spesielt kreditert er tatt av Håndverksinstituttet

**NORSK
HÅNDVERKS
INSTITUTT**

SENTER FOR IMMATERIELL KULTURARV

www.handverksinstituttet.no